

CONSIDERAȚII ASUPRA CULTURII WIETENBERG AȘEZAREA DE LA POIANA AIUDULUI

de NIKOLAUS BOROFFKA

Piese arheologice publicate aici au fost descoperite în grădina familiei Avram din Poiana Aiudului, com. Livezile, jud. Alba, în noiembrie 1984. Satul se află la capătul sudic al Cheilor Aiudului într-o zonă dens locuită de purtătorii culturii Wietenberg (fig. 1). Locul de descoperire este numit „Pe șes — La cânepi” de către localnici. Cu ocazia unei cercetări de verificare întreprinse de M. Takács în anul 1985 au mai putut fi recuperate unele materiale¹. S-a constatat că este vorba de o așezare a culturii

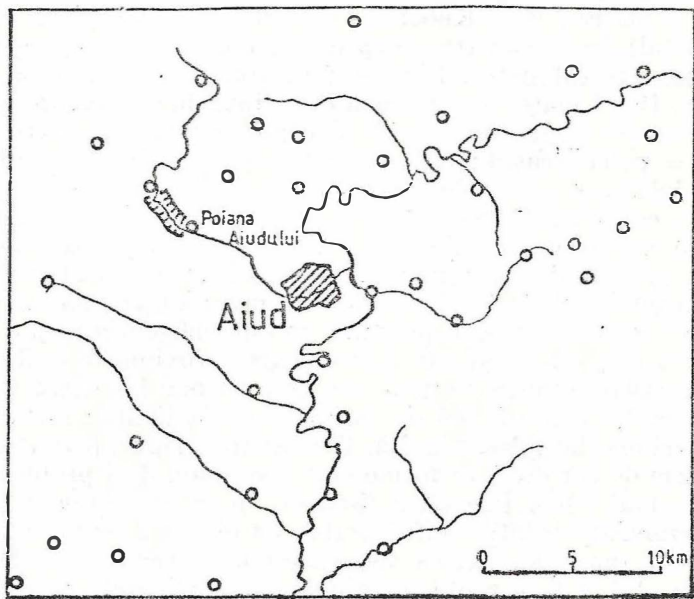

Fig. 1. Plasarea satului Poiana Aiudului și alte așezări (o) ale culturii Wietenberg din zonă.

Wietenberg și de urmele unei locuințe distruse. Aceasta din urmă este atestată prin mai multe bucăți de chirpici cu amprente de nuiele, fie para-

¹ Mulțumim și pe această cale doamnei M. Takács, care ne-a pus la dispoziție toate informațiile și materialele pentru publicat. Materialul a fost desenat în primăvara anului 1993, în cadrul unui stagiu de cercetare legat de o bursă Feodor-Lynen, acordată de Alexander von Humboldt-Stiftung din Bonn.

lele (fig. 5, 8), fie împletite (fig. 5, 9). În afară de materialele din epoca bronzului s-au mai găsit și câteva fragmente ceramice lucrate la roată dintr-un lut fin, brun (fig. 2, 1, 4), unele smălțuite verde pe buză (în exterior și interior) (fig. 2, 2), un fragment dintr-un lut alb-bej, cu pictură roșie și alb păstos (fig. 2, 3) și o pipă fragmentară (fig. 2, 5), toate probabil aparținând sec. XVIII. Epoca hallstattiană este atestată numai printr-un singur ciob (fig. 2, 6). Alte epoci nu sunt reprezentate printre materialele recuperate.

Descoperirile din epoca bronzului constau din diverse obiecte din lut, vase întregi sau fragmente ceramice. Din alte materiale sunt un străpungător sau vârf din os (fig. 3, 12), un zdrobitor din cuarțit (fig. 3, 11) și o piatră rectangulară de șlefuit din gresie, de culoarea gri, conținând mică (neilustrat).

Încadrarea ceramicii fiind făcută după o sinteză a culturii Wietenberg² în limba germană, vom schița mai întâi sistemul tipologic din această lucrare. Toate piesele aparținând culturii Wietenberg sunt împărțite în primul rând după materia primă din care sunt confecționate. Astfel prima literă la tip sau variantă indică doar materialul (T = Ton = lut; S = Stein = piatra; K = Knochen, Geweih etc. = os, corn etc.; M = Metall = metal). În continuare vom prezenta doar tipologia pieselor din lut (T), cea pentru restul materialelor fiind făcută, în general, după un sistem asemănător. După material, urmează deci tipul de vas sau de obiect propriu zis, notat tot cu literă mare (A = Töpfe = oala; B = Krug = cana; C = Tasse = pahar/ceașcă; D = Schüssel = castron; E = Zipfelschüssel = castron lobat; F = Schale = strachină; G = Teller = farfurie; H = Deckel = capac; I = Siebgefäße = strecurătoare; K = Wagenmodelle = model de car etc.). Tipurile sunt definite exclusiv pe baza formei, plecând de la proporțiile vasului, fără a se fi luat în considerare prezența sau absența unei torți³. Astfel o oală este mai înaltă decât lată; cana are gâtul relativ îngust, iar buza prezintă un cioc de scurgere și o toartă pe partea opusă lui; un pahar sau o ceașcă are aproximativ egale înălțimea și lățimea; castronul este de două sau trei ori mai lat decât înalt; strachina este de 3,5 până de 5,5 ori mai lată decât înaltă; farfuria este de peste șase ori mai lată decât înaltă. Următoarele tipuri (capace, strecurătoare, modele de car etc.) au forme clar deosebite, deci problema de proporții nu se mai pune. În cadrul fiecărui tip se deosebesc în continuare profilele, semnalate printr-o cifră arabă, de obicei 1 reprezentând vasele neprofilate, 2 vasele cu partea superioară cilindrică, 3 vasele cu profil în formă de „S” și 4 cu profil unghiular etc. Variantele, semnalate printr-o literă mică, se definesc după detalii de profil. Astfel oalele neprofilate pot avea peretele drept (a), curbat dar deschis (b), curbat și arcuit spre interior (c), iar vasele cu profil în formă de „S” pot avea profil svelt, cu diametru maxim la gură (a), profil svelt cu diametru maxim la gură,

² N. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*. Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, 18, Berlin, 1994 (în continuare: Boroffka, *Wietenberg*).

³ Neglijarea prezenței sau absenței de torți se datorează faptului că majoritatea materialului este fragmentar, așa că de obicei nu se știe cu siguranță dacă vasul întreg a avut sau nu torți. Frecvența, tipurile, pozițiile și numărul torților sunt discutate la fiecare variantă, ca și celelalte detalii de profil (forma buzei, forma fundului etc.).

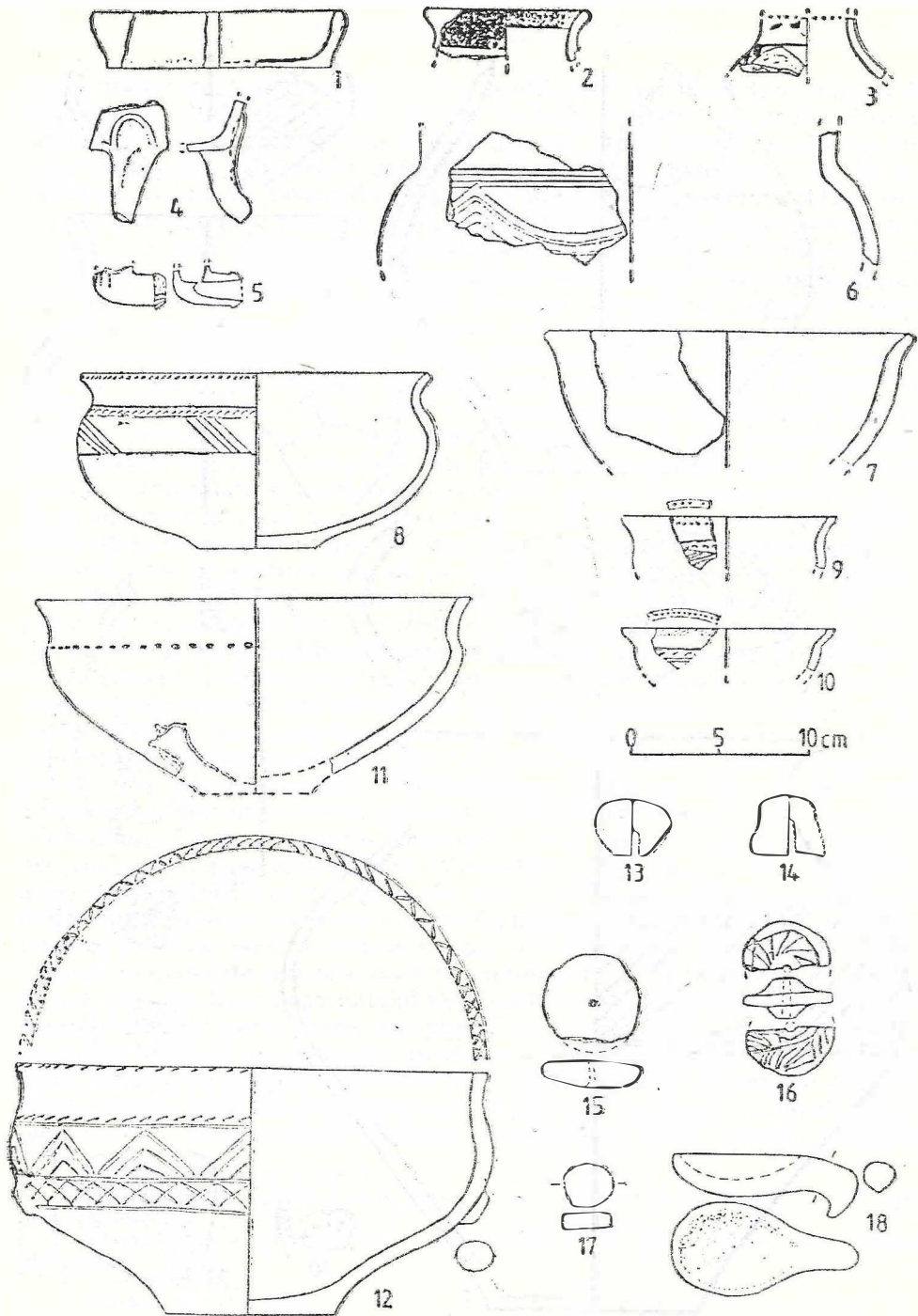

Fig. 2. Poiana Aiudului. Descoperiri ceramice din sec. XVIII (1-5), epoca hallstattană (6) și aparținând culturii Wietenberg (7-18).

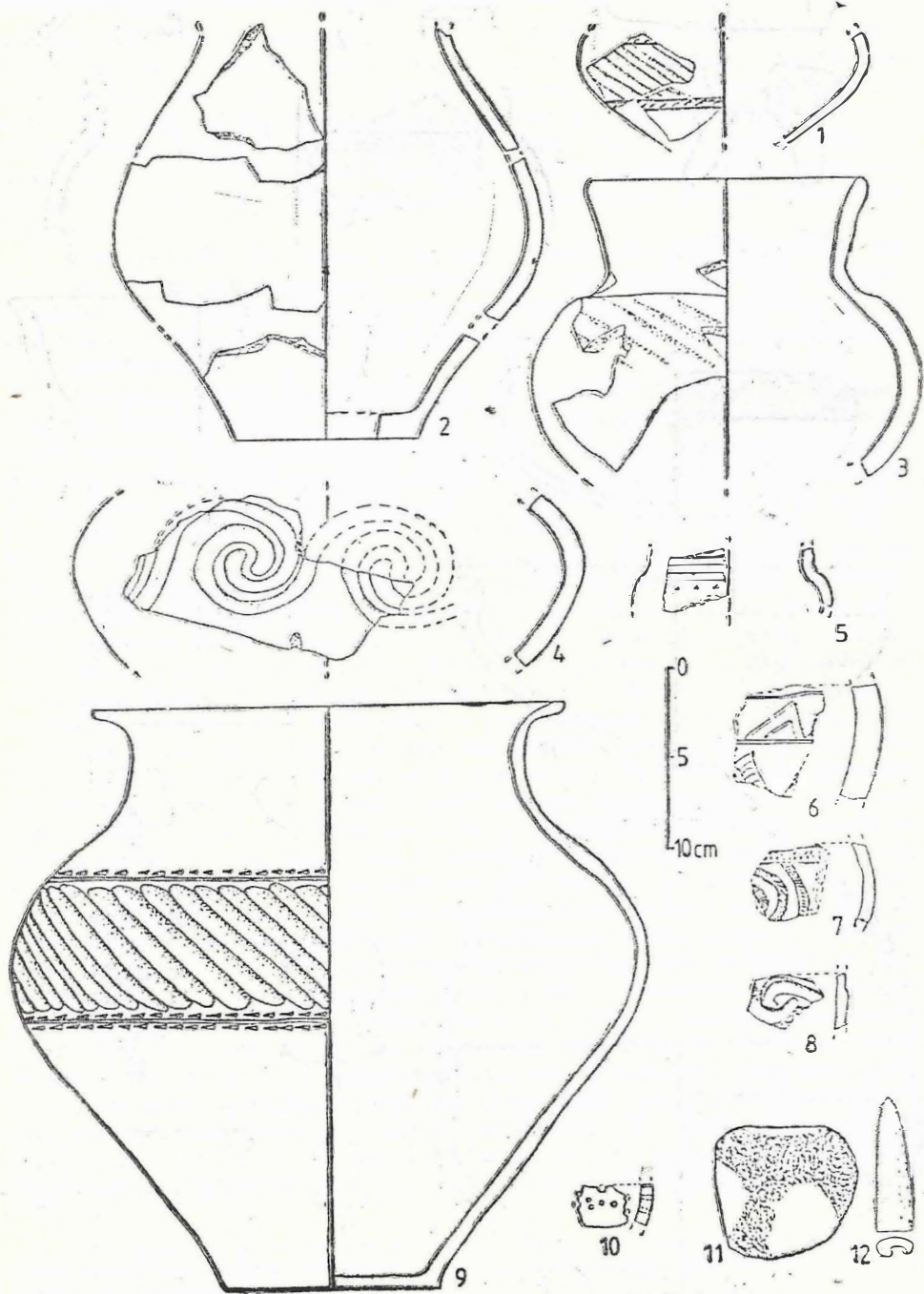

Fig. 3. Poiana Aiudului. Descoperiri ceramice (1-10), din piatră (11) și din os (12) aparținând culturii Wietenberg.

aproximativ egal al pântecului (b), profil svelt cu diametru maxim la pântec (c), profil abrupt și diametru maxim la gură (d), profil abrupt, umăr oblic, cu diametru maxim la burtă (e), profil abrupt, umăr aproximativ orizontal și diametru maxim la pântec (f) etc. Folosind acest sistem, cititorul avizat își poate da seama cu ușurință că varianta TG1e este un vas din lut (T), o farfurie (G), neprofilată (1), cu pereți arcuiți (c). Uneori s-a mai adăugat, ca rezultat al unei statistici de dimensiuni, o încadrare într-un anumit grup de mărimi. Astfel la cele mai multe tipuri de vase s-a văzut o anumită grupare de mărimi, care, probabil, înseamnă un început de standardizare a vaselor ⁴. Acest grup de mărimi este notat după variantă în felul: TA1a.sg (sg = sehr groß = foarte mare); TA1a.g (g = groß = mare); TA1a.m (m = mittel = mijlociu); TA1a.k (k = klein = mic). La fel s-a procedat și cu ornamentele (V), cu A fiind desemnate toate ornamentele canelate, cu B cele executate prin împunsături succesive late, cu C cele prin „Zahnstempel”, cu D cele incizate sau șampilate și cu E cele în relief. În cadrul fiecărei tehnici (A, B, C, etc.), motivele propriu zise au fost numerotate în continuare cu cifre arabe, deosebindu-se motive aflate pe exteriorul sau interiorul vasului, cele de pe buză, cele de pe fund sau de pe capac ⁵ și cele de pe torți ⁶. În final, tipurile și variantele de formă, pe de o parte, și ornamentele, pe de altă parte, s-au confruntat într-un tabel ⁷ și s-a făcut o discuție asupra acestuia ⁸. Nu ne oprim asupra subcapitolelor următoare din lucrarea prezentată ⁹. În ele fiecare variantă de formă și ornament este discutată și comparată cu eventuale analogii din alte culturi ale epocii bronzului din zonă. Această comparație s-a făcut pentru a afla care dintre tipuri sunt expresii proprii ale culturii Wietenberg și care aparțin fondului comun al epocii bronzului, uneori prin această analiză clarificându-se unele legături culturale sau cronologice. Mai prezentăm, pe scurt, doar principiul periodizării culturii Wietenberg ¹⁰. Cu o excepție, Derșida ¹¹, nu a fost stratigrafiată, până în prezent, nici o așezare a culturii Wietenberg. Derșida, aflată la marginea ariei de răspândire a culturii, nu este reprezentativă pentru întreaga cultură, mai ales că așezarea nu este locuită pe toată durata culturii Wietenberg și, chiar pentru etapele în care a fost locuită, lipsesc unele tipuri ceramice cunoscute din alte așezări contemporane. O încercare de periodizare se poate baza doar parțial pe această stratigrafie. Pentru a extinde posibilitatea de periodizare, s-a pornit de la premisa că așezările nu au fost locuite toate pe întreaga durată a culturii. Dacă ar fi așa, într-un tabel de analiză combinatorie, ar trebui să se separe materialele din așezările locuite numai în faza timpurie de cele din stațiunile mijlocii, și mai departe de cele din așezările târzii. Stratigrafia de la Derșida ne ajută

⁴ Boroffka, *Wietenberg*, tab. 3—9.

⁵ Acestea s-au scos, fiindcă forma rotundă a vasului ceja limitează posibilitățile de exprimare ale olarului.

⁶ Acestea s-au scos, fiindcă forma în gustă a torților limitează posibilitățile de exprimare ale olarului.

⁷ *Ibidem*, tab. 11.

⁸ *Ibidem*, p. 194 și urm.

⁹ *Ibidem*, p. 198 și urm.

¹⁰ *Ibidem*, p. 244 și urm.

¹¹ N. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea: Wietenberg de la Derșida*, Oradea, 1980 (în continuare : Chidioșan, *Derșida*), cu bibliografia mai veche.

să aflăm direcția în care, în final, trebuie citit un astfel de tabel. Tipuri, care nu sunt prezente la Derșida, pot fi totuși încadrate, atunci când ele apar printre materialele unor așezări locuite numai într-o singură fază, ele aparținând în mod evident tot acestei faze. Problema este că orice încercare de periodizare arheologică trebuie să aibă în vedere că este vorba de obiecte produse de om și că viața oricăror tipuri nu se oprește brusc, ci ele continuă dintr-o etapă în alta, cu o frecvență din ce în ce mai crescută sau mai redusă. Activitatea umană este greu formalizabilă și nu poate fi înghesuită în „sertarele” unui sistem sau altuia de periodizare. În același fel fazele, la baza cărora stă tot evoluția timpurilor, nu se opresc la o anumită dată, ci se suprapun cel puțin parțial la sfârșit, respectiv la început (fig. 6). Din cele spuse reiese că trebuie să construim sisteme cronologice pe baze statistice, care sunt mai elastice. Rezultatele obținute prin aceste analize de materiale din așezări mai pot fi verificate și pe o altă cale. Dacă periodizarea tipurilor obținute este corectă, ea ar trebui să fie pusă în evidență și prin stratigrafia orizontală a cimitirelor. În acest fel s-a obținut o periodizare a culturii Wietenberg în patru faze (A-D)¹², dintre care prima mai poate fi împărțită în două subfaze (A1 și A2). Ele au fost notate cu litere mari spre a nu se confunda cu cele deja existente¹³.

După aceste rânduri introductive, revenim asupra materialelor de la Poiana Aiudului. Materialele aparținând sec. XVIII nu le vom discuta aici. Fragmentul ceramic din epoca hallstattiană este negru lustruit pe exterior, și portocaliu pe interior. Pragul între gât și umăr este ornamentat cu trei caneluri orizontale, pe umăr purtând o ghirlandă triplă canelată. După formă, dimensiuni și felul de ardere, vasul a fost de un tip cu corp bombat, probabil și etajat, gât cilindric și, probabil, cu buza evazată. Acest tip este cunoscut din așezările de la Mediaș¹⁴, Reci¹⁵ și Teleac¹⁶, unde este atribuit grupului Mediaș a culturii Gáva, databil în perioada Ha. B¹⁷. Fiind însă vorba de un fragment izolat, nu ne vom opri cu discuția asupra acestei probleme.

Toate celelalte descoperiri aparțin culturii Wietenberg, astfel fiindu-i atribuite și zdrobitorul, piatra de șlefuit și străpungătorul sau vârful din os, chiar dacă cele trei piese nu sunt databile în sine și nu sunt speci-

¹² Boroffka, *Wietenberg*, p. 246 și urm.

¹³ Prima încercare de periodizare a culturii Wietenberg este publicată de D. Berciu, în *Buletinul Muzeului Județului Vlasca „Teohari Antonescu”*, 2, 1937, p. 66—68, 73. El propune patru faze (I—IV), fără însă nici o explicație în text. Ulterior N. Chidioșan mai propune o periodizare, cu trei faze (I—III) pe baza cercetărilor de la Derșida: N. Chidioșan, în *Actes du VIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protobistoriques*, Prague 21—27 août 1966, I, Praga, 1970, p. 622—624; Idem, *Dacia*, N. S., 12, 1967, p. 135—175. La cele trei ale lui N. Chidioșan, T. Soroceanu mai adaugă una finală IV; cf. T. Soroceanu, M. Istrate, *Studii și Comunicări*, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 19, 1975, p. 21—27. Ultima fază a lui T. Soroceanu a fost adoptată și de N. Chidioșan, *Derșida*. Astfel există cel puțin două alte sisteme de periodizare, care deja nu corespund, unul cu altul, dar care, prin notația lor nu pot fi deosebite.

¹⁴ E. Zaharia, *Dacia*, N. S., 9, 1965, fig. 9, 2.

¹⁵ *Ibidem*, fig. 11, 10—12.

¹⁶ V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, *Civilizația dacică timpurie în aria intracarpatică a României. Contribuții arheologice: Așezarea fortificată de la Teleac*, Cluj-Napoca, 1991, p. 82—83 (tip II), fig. 41, 5. 7.

¹⁷ E. Zaharia, *Dacia*, N. S., 9, 1965, p. 102 și urm.; V. Vasiliev, I. Al. Aldea, H. Ciugudean, *op. cit.*, p. 106 și urm.

face unei culturi anume¹⁸. Restul materialelor constă din ceramică, cu excepția bucăților de chirpic. Cele din urmă nefiind găsite *in situ*, nu aduc date noi despre arhitectura culturii Wietenberg¹⁹.

Ceramica, majoritatea materialului, prezintă o gamă variată de forme, pe care le încadrăm după sistemul schițat mai sus. Printre oale (TA) sunt prezente: 1. tipuri neprofilate (TA1): a. în formă de pâlnie (TA1a) (fig. 5, 5 și două fragmente neilustrate). Ele sunt prevăzute cu brâu alveolat (motivul VE2) sub buză și, uneori, cu proeminențe (VE10); b. cilindrice (TA1b) (fig. 5, 4 și un fragment neilustrat), cu brâu alveolat

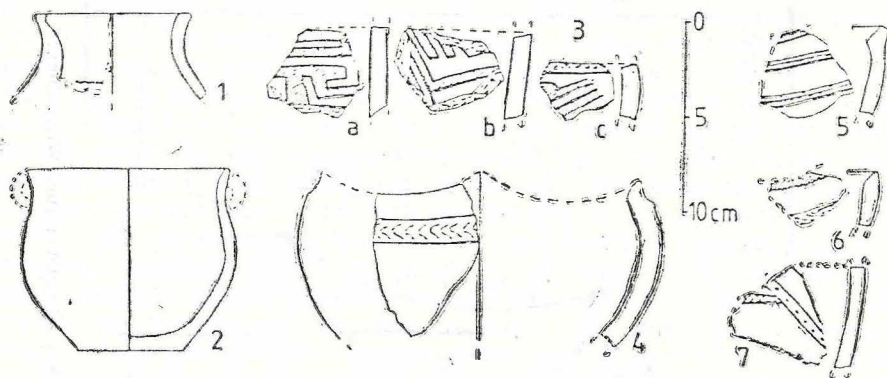

Fig. 4. Poiana Aiudului. Descoperiri ceramice aparținând culturii Wietenberg.

sau crestat (motivul VE3) sub buză. 2. Oale cu partea superioară aproximativ cilindrică sau conică și cu corpul zvelt (TA2a) (fig. 3, 2; 5, 1. 3. 6 și cinci fragmente neilustrate). Ele pot fi fără ornament, cu alveole sau creștături (VD5) aproape de buză și uneori cu brâu alveolat sau crestat și proeminențe dedesubt. 3. Oale cu profil în formă de „S” (tipul TA4), deosebindu-se la Poiana Aiudului două variante. Una are profil lin, diametrul buzei fiind mai mic decât cel maxim (TA4c) (fig. 3, 9; 4, 1; posibil fig. 3, 1. 4, și cinci fragmente neilustrate). Exemplarele ilustrate arată și diferite mărimi, fig. 3, 9 aparținând celor mari (TA4c.g), iar cel de la fig. 4, 1 este mic (TA4c.k). Fragmentele neilustrate sunt fără ornament sau cu creștături la buză, decorația aflându-se de obicei pe pântec și constând din caneluri oblice sau motive spiralice. Cealaltă variantă (TA4e) (fig. 3, 3) are o trecere mai bruscă de la gât la umăr, aceasta fiind totuși coborâtă oblic în jos. La Poiana Aiudului acest tip există printr-un singur exemplar, canelat pe umăr și deformat prin ardere secundară.

¹⁸ vezi Boroffka, *Wietenberg*, p. 220 și urm.; 227 și urm. pentru o discuție mai amplă.

¹⁹ Trebuie menționat că, deocamdată, pentru cultura Wietenberg, ca și pentru celelalte culturi ale epocii bronzului din România, nu dispunem de date privind arhitectura. În toate cazurile când se vorbește de locuințe de suprafață, sunt amintite, mai rar descrise, zonele cu chirpici de o formă mai mult sau mai puțin regulată. Pentru cultura Wietenberg astfel de „locuințe” rareori depășesc 5 m², ceea ce ni se pare prea mic pentru o locuință propriu zisă. Probabil este vorba de construcții cu alt scop în cadrul gospodăriei. Al doilea tip este reprezentat prin bordeie sau semibordeie. Cele publicate din cultura Wietenberg, sunt, în majoritate, și mai mici decât „locuințele” de suprafață. Bordeiele și semibordeiele, așa cum apar în literatura de specialitate, nu se pot deosebi clar de gropile menajere sau de provizii (vezi și Boroffka, *Wietenberg*, p. 101 și urm.).

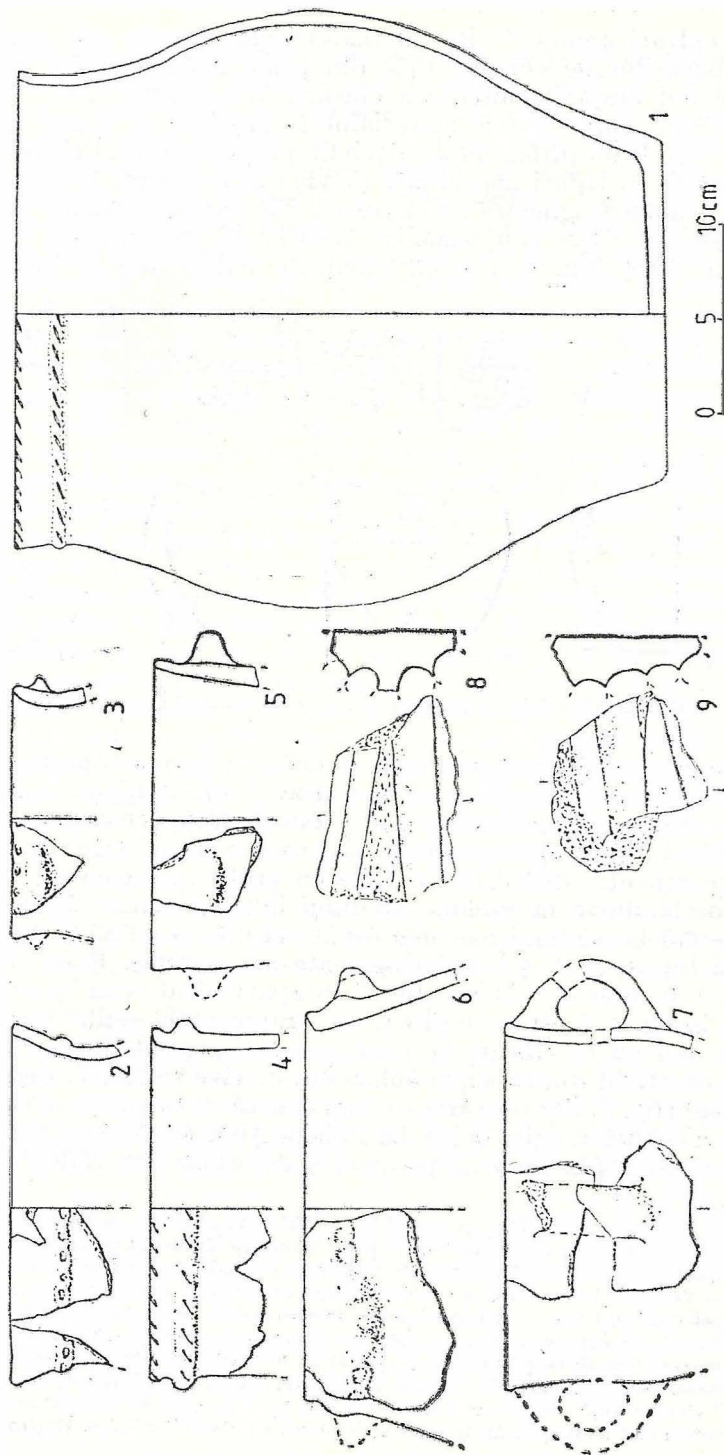

Fig. 5. Poiana Aludului. Descoperiri ceramice aparținând culturii Wietenberg.

Forma de pahar/ceașcă (TC) este rară printre materialele de care ne ocupăm. Este vorba doar de un exemplar cu profil în formă de „S”, diametrul la buză și la pântec fiind aproximativ egale (TC3d) (fig. 4, 2). Piesa de față a avut două torți mici, rupte din vechime. Un fragment neilustrat, fără ornament, ar putea aparține unui pahar/ceașcă neprofilat cu perete arcuit spre interior (TC1c), dar este nesigur. Bine reprezentate sunt castroanele (TD), de diferite tipuri și mărimi. Forma cea mai simplă este un profil în formă de „S” alungit, foarte deschis și cu umărul puțin marcat, astfel că diametrul devine tot mai mic spre fund (TD3b) (fig. 2, 7 și două fragmente neilustrate, fără ornament). Ele de obicei sunt sărace din punctul de vedere al decorației. O altă variantă a acestor castroane are profil alungit cu un gât pronunțat, dar diametrul maxim se află tot la gură (TD3c) (fig. 2, 9, 11). Exemplarele de la Poiana Aiudului sunt ornamentate la trecerea de la gât spre umăr sau de acolo în jos pe corp, corespondând celorlalte vase cunoscute de acest tip. Prin câte un vas întreg sunt reprezentate tipul TD3d (cu profil „S”, gât pronunțat, diametrul buzei aproximativ egal cu cel de la burtă) (fig. 2, 12), și tipul TD3e (asemănător, dar cu diametrul mai mic la gură decât la pântec) (fig. 2, 8). Amândouă sunt împodobite pe pântec și pe buză, ca și ultimul tip de castron ilustrat de un fragment de la Poiana Aiudului (fig. 2, 10). Este vorba de un castron mic, deschis, cu profil „S”, gâtul puțin pronunțat și cu un prag abrupt între partea superioară și cea inferioară (TD3f). Două alte forme mai sunt reprezentate printre materialele discutate aici. Sunt patru fragmente de castroane lobate (fig. 4, 4—7), toate probabil aparținând variantei cu peretele superior arcuit spre interior (TE1c). Un fragment de la o strachină mare, deschisă, tot cu profil în „S” lin (TF2b) și decorat cu caneluri oblice pe partea inferioară și mici incizii oblice deasupra și pe buză nu este ilustrat. Un fragment de strecurătoare aparține tipului neprofilat, cu perete arcuit (TI2). Toate celelalte fragmente de vase (fig. 3, 5—8; 4, 3 și 35 piese neilustrate) nu pot fi atribuite unui tip anume. Unele dintre ele sunt ornamentate, folosindu-se tehnica de aplică plastice (VE : prezentate mai sus), incizii sau ștampile (VD), „Zahnstempel” (VC) și canelura (VA). Pe lângă motivele plastice și crestături (incizii) simple (VD5) apar linii orizontale incizate (VD3) (fig. 4, 5 și două fragmente neilustrate), benzi hașurate (VD4) (fig. 2, 12; 4, 5—6 și două fragmente neilustrate), șiruri de triunghiuri sau cercuri ștampilate (VD6) (câte un fragment neilustrat), motivul „coadă de pește” (VD8) (fig. 4, 4), metode oblice (VD12) (fig. 2, 8 și un fragment neilustrat), zig-zaguri (VD14 : neilustrat), triunghiuri cu vârf în sus (VD18) (fig. 2, 12; 3, 6), spirala complicată (VD29) (fig. 3, 7) și pe buza unui castron o combinație din zig-zaguri și hașuri (VD48) (fig. 2, 12). Decorația prin „Zahnstempel” este aranjată în formă de benzi simple (VC1) (fig. 2, 9—10 și două fragmente neilustrate), sau ca meandru complicat (VC19—30) (fig. 4, 3 plus un fragment mic), neputându-se identifica motivul precis datorită stării fragmentare a pieselor, iar cioburi ornamentate cu motivul din urmă probabil provenind de la un singur vas. Motivele canelate sunt grupuri orizontale (VA3) (fig. 3, 5), caneluri oblice (VA11) (fig. 3, 1. 3. 9), cărlige în formă de „S” lin (VA17) (fig. 3, 8) și spirala complicată (VA19) (fig. 3, 4). Din ceramică mai sunt câteva descoperiri mărunte. Menționăm trei capate de bastoane, unul cu secțiunea rotundă (TT1a)

(fig. 2, 18) și două conice cu cap rotunjit (TT1h) (fig. 2, 14 și unul neilustrat); un mic disc, perforat la mijloc (TT2h) (fig. 2, 15); o roțiță de model de car (TT3a) (fig. 2, 16), ornamentat pe o față cu un vârtej incizat, iar pe cealaltă cu hașuri; un disc de lut neperforat (TT4) (fig. 2, 17) și o lingură din lut cu mâner în formă de cârlig (TT9) (fig. 2, 18).

Pentru încadrarea așezării de la Poiana Aiudului în sistemul de periodizare al culturii Wietenberg²⁰, trebuie stabilită cronologia și frecvența fiecărui tip descris mai sus. Oale de tip TA1a sunt folosite de la sfârșitul fazei B, devenind mai frecvente în fazele C și D (fig. 6). Evoluția castroanelor de tip TD3b ea și folosirea de spirală complicată canelată (VA19), sunt la fel. Oale de tip, TA1b, pahare sau cești de tip TC3d și castroanele de tip TD3c, canelurile orizontale (VA3), benzi simple umplute cu „Zahnstempel” (VC1), multiple incizii orizontale (VD3) și metope oblice executate prin incizii (VD12) încep, se pare, puțin mai devreme, spre începutul fazei B, folosirea lor devenind tot mai frecventă în fazele C și D (fig. 6). Oale de tip TA2a, castroane de tip TD3e și benzile incizate și hașurate (VD4) apar din prima fază (A1), sunt frecvente în fazele A2—C, și devin mai rare în ultima fază a culturii (D) (fig. 6). Oalele de tip TA4c și TA4e au o frecvență maximă la începutul culturii (fază A1), dar sunt folosite, mai rar până la sfârșitul culturii (fig. 6). Ornamentația cu cres-

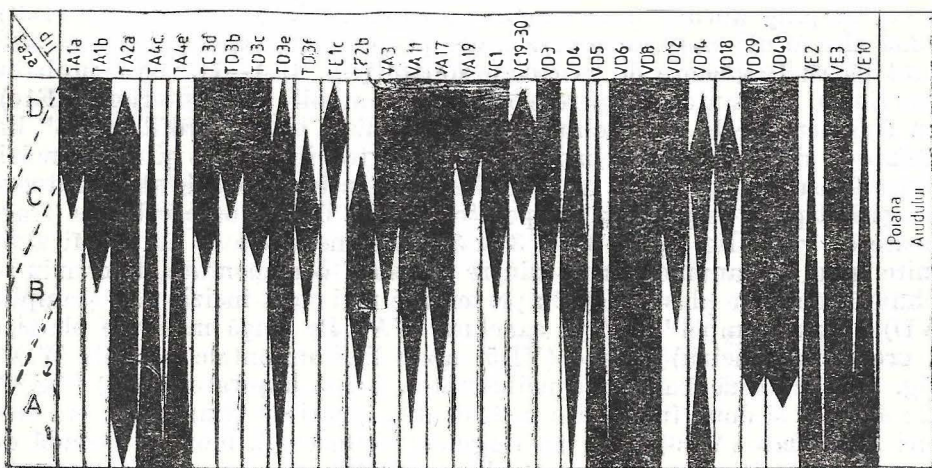

Fig. 6. Durata eronologică și frecvența principalelor tipuri ceramice și ornamentale de la Poiana Aiudului în cadrul periodizării a culturii Wietenberg.

tături (VD5), brâu alveolat (VE2) sau proemințe (VE10) are același evoluție. Castroanele de tip TD3f apar de la sfârșitul fazei A2, au frecvența maximă în faza B și dispar odată cu sfârșitul fazei C (fig. 6). Castroanele lobate de tip TE1c își fac apariția ceva mai târziu, la începutul fazei C, și sunt rar folosite în faza D (fig. 6), la fel ca și motivele meandrice complicate executate în tehnica „Zahnstempel” (VC19—30) și triunghiuri incizate cu vârful în sus (VD18). Străchini de tip TF2b au frecvența maximă în faza B, fiind mai rar întâlnite în fazele A2 sau

²⁰ Boroffka, *Wietenberg*, p. 246 și urm.

C (fig. 6). Zig-zaguri incizate sunt frecvente la început (fază A1), aproape dispar spre sfârșitul fazei A2 și începutul fazei B, revin cantitativ spre sfârșitul fazei B și dispar definitiv cu faza D. Canelurile oblice (VA11) sau în formă de „S” lin (VA17), spiralele complicate incizate (VD29) și hașurile sau zig-zagurile pe buză (VD45/VD48) își încep evoluția lor în faza A2, fiind folosite cu o frecvență constantă pe restul evoluției culturii (fig. 6), iar șirurile de triunghiuri sau cercuri ștampilate (VD6), motivul „coadă de pește” (VD8) și brăul alveolat sunt frecvente pe întreaga durată a culturii (fig. 6). Piesele mărunte din lut (capete de bastoane, roțițe miniaturale etc.) ca și obiecte din piatră sau os nu pot fi încadrate cronologic cu precizie.

În concluzie, Poiana Aiudului „Pe șes — La cânepi”, a fost o așezare Wietenberg mică, de scurtă durată. Deoarece se mai păstrează relativ multe tipuri cu frecvența maximă în faza B, iar ornamentele executate prin „Zahnstempel” încă nu sunt foarte bine reprezentate, poate fi încadrată la începutul fazei C a culturii Wietenberg.

A REGARD ABOUT THE WIETENBERG CULTURE THE SETTLEMENT FROM POIANA AIUDULUI

ABSTRACT

Archaeological discoveries from Poiana Aiudului, com. Livezile, jud. Alba are presented in the present paper. They were found in the garden of the family Avram, a place also named „Pe șes — La cânepi”. During subsequent surface control by M. Takács the material could be completed and it was noted, that a small settlement of the Bronze Age had been disturbed. Among this material were a few sherds of pottery from the 18th century (fig. 2, 1–5) and one fragment from the Hallstatt period (fig. 2, 6). A spherical grinding stone (fig. 3, 11), a whetstone and a bone point (fig. 3, 12) are ascribed to the Bronze Age, since the majority of the material belongs to the Wietenberg culture. Finds of daub with imprints of sticks, either parallel (fig. 5, 8) or woven (fig. 5, 9) indicate the presence of buildings. Since the pieces were not recovered in situ, there is no data on the type of construction. In order to identify the ceramic finds chronologically, a short explanation of the typological and chronological chapters of a recently appeared synthesis, in german language, on the Wietenberg culture is made. Following this, the discovered Wietenberg pottery (fig. 2, 7–18; 3, 1–10; 4–5) from Poiana Aiudului is described using this system and then dated chronologically. In conclusion, the small settlement from Poiana Aiudului „Pe șes — La cânepi” may be dated to the early part of phase C of the Wietenberg culture (fig. 6). The settlement was probably of short duration.

EXPLANATION OF THE FIGURES

Fig. 1. The position of the village Poiana Aiudului and other Wietenberg settlements (o) in the area.

Fig. 2. Poiana Aiudului. Ceramics of the 18th century (1–5), the Hallstatt period (6) and the Wietenberg culture (7–18).

Fig. 3. Poiana Aiudului. Ceramic (1–10), stone (11) and bone (12) finds of the Wietenberg culture.

Fig. 4. Poiana Aiudului. Ceramics of the Wietenberg culture.

Fig. 5. Poiana Aiudului. Ceramics of the Wietenberg culture.

Fig. 6. The chronological life and frequency of the main Wietenberg forms and ornaments from Poiana Aiudului in the phases of the Wietenberg culture.